

IŠĖJĘ NESUGRĮŽTA

*Ir vieno dar bijau - išeisime uždarę
Paskui save apkaustytas duris -
Nesuprasti, nebylūs, nepadarę
To, ko už mus jau nieks nepadarys.
V.Cinauskas*

Mano pasakojimas ne visai atitiks turinį šio istorinio leidinio, tiksliai atpasakojančio įvykius; nesieks lygio autorių, vardijančių kovas, vietas, išsamiai pateikiančių pavardes, slapyvardžius, archyvinius dokumentus. Tai - šeimos istorija.

Patekusi į kalėjimą 1946 m. sausyje, o sugrįžusi 1985 m. rudenį, likau nuo tų įvykių tarsi nuošalyje. Net ir apie savo vyresnįjį brolių, atsargos puskarininkį, partizaną nuo 1944 m. Stepą Pakalniškį, tragiškai žuvusį 1946 m. birželio 8 d., nedaug ką tegalėčiau pasakyti, jei ne išrašas iš MGB suvestinės, kurį man atsiuntė tuometinis LGGRTC vadovas J.Starkauskas.

Brolio Stepo partizanavimo metu buvau dar paauglė ir svarbesnės žinios man nebuvo patikėtos. Brolis-kariškis griežtai laikėsi konspiracijos. Retkarčiais jiems su mama besišnibždant, išgirsdavau: „Žalias Velnias“, „Vanagas“ ir kt. Dar nuvokiau, kad jis Didžiosios Kovos rinktinėje. Buvo pavedęs man siuvinėti nešiojamus ant rankovių ženklus „LLA“. Be to, mokiausi Ukmergės gimnazijoje ir namie būdavau retai. Vėliau, kai tremtyje susitikau su mama, ji kai ką papasakojo apie Stepą, tačiau jau buvo praradusi sveikatą, iš dalies ir atmintį. Vengiau daug klausinėti, matydama, kaip jai skaudu prisiminti.

Sugrįžusi į Lietuvą po 40-ies metų, neradau pažįstamų ir ieškoti nebuvo laiko - buities sunkumai vienas po kito užgulė pečius: prisiregistravimas, skolos, vyro liga. Nors informaciją iš archyvo apie brolio Stepo žūties aplinkybes gavau 1993 m., šį darbą dėl minėtų priežasčių teko atidėti neapibrėžtam laikui. Skaitydama kitų kovotojų užrašus ir prisiminimus, nesutikau Stepo Pakalniškio vardo, todėl ryžausi prisiminti ne tik brolio, bet ir visos mūsų šeimos likimą.

Jaunesnysis brolis Alfonsas Pakalniškis gimė 1923 m. Vokiečių okupacijos metu buvo išėjęs į Vietinę rinktinę. Paaiškėjus klastai, vaikinai iš Ukmergės išbėgiojo. Alfonsas buvo ramaus būdo, mėgo skaityti, tvarkytis ūkyje. Naujame vienkiemyje pasodino didelį sodą, džiaugėsi obelaitėmis pražydus. Kai Stepas pasiūlė jam ginklą, atsisakė, galvodamas, kad jei suims be ginklo, gal motiną ir seseris paliks ramybėje.

1945-1946 m. žiemą Stepas Pakalniškio-Klevo grupė veikė mūsų apylinkėje. Kratos vykdavo vos ne kasdien. Gąsdino, terorizavo mamą, seserį. Alfonsas neiškentęs nutarė legalizuotis (buvo paskelbta "amnestija"). Nieko gero sau nesitikėjo, bet galvojo, kad gal nelies namiškių.

Išėjus Alfonsui į viešumą, jį apskundė Sukinių kaimo rusai sentikiai,

kažkada caro laikais atkelti į Lietuvą. Atėjus bolševikams, jie visi dirbo raudoniesiems. Už tai dažnai gaudavo į kailį nuo Stepo grupės partizanų, tačiau partizanai buvo nesusekami.

Įpykę įskundė Alfonsą. Vieną kitą kartą pašaukę, čekistai jį suėmė. Taip pat sulaikė ir to paties kaimo gyventoją P.Rinkevičių.

Sėdėdama Ukmergės kalėjime matydavau pro kameros langą, kaip vesdavo iš tardymo į kitą korpusą Alfonsą, sumuštu, mėlynu veidu, tik nežinojau, už ką jis suimtas. Tremtyje iš mamos išgirdau apie Alfonsą bylą, o sugrįžusi į Lietuvą pati ją perskaičiau. Alfonsą buvo sulaikę vasario mėnesį, bet paleido, o galutinai suėmė 1946 m. kovo 8 d., apkaltinę, kad vasario 11-12 d. jis drauge su kitais “banditais” sumušęs ir apiplėšęs Sukinių k. gyventojus: Orlovus, Filipovą ir Nemčenko. Byloje paminėtas ištisas sąrašas pavardžių žmonių, liudijusių akistatoje prieš Alfonsą: Afanasij Orlov (vėliau, matyt, sprukdamas nuo partizanų išvažiavo į Kauno milicijos mokyklą), Artamon Orlov, Galia Orlovą, Chritia Orlovą, Faina Orlovą, Mavra Orlovą, Timofej Filipov, Nikolaj Nemčenko, Timofej Nemčenko. Vertėjavo: Rancev, Gavrilov. Visi jie akistatose tvirtino, kad būtent šis “banditas” (Alfonsas) juos terorizavo, tik jo vardo nežina. Alfonsui prieštaraujant, kad ir akyse tų žmonių nematęs, tardytojas kiek suabejojo: gal ir ne brolis tai padarė. Toliau byloje užsiminta ir apie bylos sudarymą Stepui Pakalniškiui.

Alfonsą nuteisė 10-iai metų, nors jis nepripažino primestų jam kaltinimų. Tardymą baigė 1946 m. gegužės 14 d., teisė 1946 m. gegužės 25 d. karo tribunolas: Lebedev, Orlov, Kuznecov. Prokuroras - Karmanov. Straipsniai: 58-la; 58-11 BK RSFSR dešimčiai metų ir 5 metai be teisių su turto konfiskavimu.

Iki rudens Alfonsas dar buvo Ukmergės kalėjime. 1946 metų rudenį jį išvežė į Magadaną, 1947 m. sausio 5 d. Alfonsas mirė. Apie jo mirtį tiek nežinau, kiek papasakojo sugrįžusi iš Magadano Matilda Augūnaitė. Į ligoninę, kurioje dirbo Matilda, atvežė du jaunos vyrus: mano brolį ir kitą, aštuoniolikos metų jaunuolį. Tie du vyrai nesirgo, bet buvo visiškai išsekę - oda ir kaulai. Jinai su kita lietuvaitė prašė gydytojo, kad paimtų jų kraujo ir perpiltų tiems nelaimingiesiems. Gydytojas atsakė, kad iš jų nėra ko imti, o mirštantiesiems jau niekas nepadės. Tas berniukas mirė, neatgavęs sąmonės, o Alfukas atsisveikino:

- Sudie, mama, sudie, sesutės, sudie, tėvyne Lietuva...

Jam ėjo dvidešimt tretį. Kur jo kapas, nežinau. Pašilėję ant vyresniojo brolio Stepo paminklo užrašiau ir jaunesniojo vardą - tebūnie nors simbolinis kapas.

Matilda mus pažinojo, todėl Aliukui mirus atsiuntė telegramą. Deltuvoje teta, tai sužinojusi, eidama į bažnyčią, sukniubo ant laiptų ir nebeatsikėlė...

Motina Emilija Pakalniškienė, gimusi 1899 m., buvo savo tėvų vienintelis vaikas. Jauna būdama, norėjo išvažiuoti į Ameriką, bet gaila buvo palikti tėvus. Vėliau ištekėjusi už tėvelio laimingai gyveno, kol vyras nesusirgo nepagydoma liga. Liko jauna našlė, keturių vaikų motina. Sunku buvo, bet šiaip taip vertėsi: 25 ha ūkį nuomojo "iš pusės" arba samdė darbininkus. Greitai neteko mūsų, trijų vaikų. Nuolatinės kratos, kurių metu nusiaubia, išneša viską, kas geresnio. Prasidėjo trėmimai. Mūsų šeima jau 1941 metais buvo sąrašuose, bet iki 1949-ųjų vis pavykdavo išvengti tos dalios. Kovo 25-ąją atvažiavo, liepė mamai ruoštis, nepaeinančios senutėlės močiutės nepaėmė, duktės Janės nebuvo namie. Mamą, 60-ies metų sulaukusią, išvežė vieną į Irkutsko sritį, Šitkino rajoną, be teisės sugrįžti į Lietuvą. Iš pradžių dirbo kolūkio laukuose, vėliau - prižiūrėjo rusų vaiką. 1953 m., kaip neturinčiai pragyvenimo šaltinio, leido atvažiuoti pas mane į Krasnojarsko kraštą, kur gyveno su mumis iki mirties 1978 m. liepos 6 d.

Mūsų senutėlė močiutė po mamos išvežimo greitai pasimirė. Janina Pakalniškytė liko viena. Viskas buvo aprašyta, konfiskuota, duonos kąsnio namie nebuvo, o ir ją pačią persekiojo. Tolima giminaitė padovanojo Janei karvę. Padariusi sviesto, nešdavo į Ukmergę parduoti ir pirkto duonos. Vienkiemyje dar nebuvo pastatytas gyvenamasis namas. Ištuštėjus namams, kiemas pamažu ėmė užželti ramunėmis ir dilgėlėmis. Karvei maitintojai pašaro žiemai nebuvo. Sesutė vis dažniau sėdėdavo kieme viena, neišmanydama, kaip toliau gyventi, kol pakliuvo į ligoninę.